

Obraz psychopatologiczny sprawcy przemocy w rodzinie

A psychopathological picture of the perpetrator of violence in a family

Anna Pilszyk

Klinika Psychiatrii Sądowej IPiN w Warszawie
Kierownik: doc. dr hab. n. med. J. Heitzman

Summary

Violence is a very frequent subject in contemporary literature. It appears that the reason for this is its spreading and a negative social perception of this phenomenon. The present article provides an analysis of definitions, forms and conditionings of violence, but, most of all, a review of results of the research focused on characteristics of the perpetrator of delinquent actions within the family. In order to summarize, it should be stated that literature on the subject is dominated with a theoretical discourse, based on remarks and experiences of other authors. What is lacking, is a wide spectrum scientific research. The present article constitutes a theoretical basis for a research programme aiming for a detailed description of perpetrators of crimes against the family in a psychosocial, medical and judicial context. It will contribute to a better understanding of the issue and will allow the verification of numerous theoretical opinions on the subject.

Słowa klucze: przemoc w rodzinie, sprawca przemocy w rodzinie

Key words: violence in a family, perpetrator of violence in a family

Temat przemocy w rodzinie jest dość często podejmowany, zarówno w pracach naukowych, jak i bardziej popularnych opracowaniach. Przyczyną tego jest jej znaczne rozpowszechnienie i negatywny, społeczny odbiór. Wielu autorów próbuje zrozumieć istotę tego zjawiska, zgłębić je i opisać. Zwraca uwagę, że nie wszystkie wyciągane przez autorów wnioski poparte są w pełni badaniami empirycznymi. W Polsce zjawisko przemocy jest dość powszechne i trudno oszacować jego rozmiary. Każdego roku trafiają do sądu tysiące spraw o znęcanie się nad rodziną, a policja rejestruje w tym czasie około miliona tzw. awantur domowych. Istotą przemocy jest wykorzystywanie siły lub władzy w celu krzywdzenia innych. Szczególny charakter ma ona, gdy dokonuje się w rodzinie. Problematyka przemocy jest złożona i może być rozpatrywana w różnych płaszczyznach. W opracowaniu dokonano przeglądu dostępnego piśmiennictwa w zakresie ogólnej wiedzy na ten temat, koncentrując się głównie na opisie sprawcy przemocy w rodzinie.

Wprowadzenie w problematykę przemocy

W dostępnym piśmiennictwie można spotkać wiele definicji przemocy. Jedną z nich mówi, że są to: „wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnej relacji” [1]. Mellibruda uważa, że „przemoc to działania lub rażące zaniedbania dokonywane przez jednego z członków rodziny przeciwko pozostałym, wykorzystujące istniejącą lub stworzoną przez okoliczności przewagę sił lub władzy i powodujące u ich ofiar szkody lub cierpienie godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie (fizyczne lub psychiczne)” [2]. Przytoczone powyżej definicje są szerokie i uwzględniają zarówno intencjonalność, jak i rodzaj zachowania i jego skutki. W tym nurcie myślenia mieści się również określenie przemocy proponowane przez Ganley, a cytowane przez Lipowską-Teutsch [3]. Według tej autorki przemocą jest „zespół atakujących, nadzorujących i kontrolujących zachowań obejmujących przemoc fizyczną, przemoc seksualną i przemoc emocjonalną. Jest to spójna całość, ciąg zachowań o charakterze zamierzonym i instrumentalnym, których celem jest zniewolenie ofiary, wyeliminowanie jej suwerennych myśli i działań, podporządkowanie jej żądaniom i potrzebom sprawcy”. Nie można w tym miejscu pominąć definicji zjawiska przemocy, którą proponuje Bińczycka [4]: „Przez przemoc będziemy rozumieć takie wywieranie wpływu na ludzi, w wyniku którego ich aktualny poziom rozwoju somatycznego i duchowego jest mniejszy niż potencjalny poziom jego rozwoju”. Zdaniem autorki definicja ta łączy w sobie trzy elementy, które są ze sobą ściśle związane i nie można ich rozdzielać, nie ma bowiem czynu bez sprawcy, ani bez ofiary. Istotą przemocy w rodzinie jest zatem wykorzystywanie przewagi, siły lub władzy w celu krzywdzenia innych członków rodziny. Na przemoc w rodzinie można spojrzeć z perspektywy moralnej, psychologicznej, społecznej i prawnej.

W ujęciu moralnym dopuszczanie się przemocy to krzywdzenie słabszego. Sprawca powinien podlegać sankcjom własnego sumienia i potępieniu ze strony innych ludzi. Psychologiczny punkt widzenia kieruje uwagę na cierpienie i bezradność ofiary, odsłania mechanizmy wewnętrzne i sytuacyjne, sterujące przemocą, oraz złożone procesy interakcji między sprawcą a ofiarą. Perspektywa psychologiczna umożliwi głębsze zrozumienie i przygotowanie skutecznych działań, mających na celu zmiany zarówno w funkcjonowaniu ofiar, jak i sprawców, oraz w sytuacjach, w których przemoc się dokonuje. Z perspektywy społecznej widoczne są czynniki związane z obyczajami i postawami społecznymi, które mogą sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać, a z drugiej strony – w przeciwstawianiu się przemocy – mogą organizować siły, które będą wywierać wpływ na stan spraw społecznych [5]. Współcześnie sprawcy przestępstw przeciwko rodzinie nie mogą czuć się bezkarni. W ujęciu kodeksu karnego najczęściej wobec nich stosowany jest art. 207, dotyczący znęcania się fizycznego lub moralnego nad członkiem rodziny. Zdarzają się wśród ofiar przemocy tacy, którzy doświadczając na co dzień upokorzenia, zniewolenia i przemocy fizycznej sami stają się sprawcami. U osób, które z pozycji udręczonej ofiary, pod wpływem silnych emocji, dokonują przestępstwa, coraz powszechniej stwierdza się zespół stresu pourazowego (PTSD) lub ostrą reakcję na stres (ASD). W tych szczególnych przypadkach stosuje

się przepisy zawarte w art. 148 § 4 k.k., dotyczącym zabójstwa pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami.

W Polsce zjawisko przemocy jest dość powszechne i trudno oszacować jego rozmiary. Akty przemocy mają miejsce przeważnie w zamkniętym kręgu rodziny i są wstydliwie skrywane. Ofiary przemocy w rodzinie ujawniają swoje problemy dopiero wówczas, gdy są już u kresu wytrzymałości fizycznej i psychicznej, gdy obawiają się o zdrowie i życie swoje lub najbliższych. Należy podkreślić, że gdy przemoc zostanie już zauważona, świadkowie niechętnie współpracują z policją czy sądem, ponieważ nie chcą być zamieszani w „prywatne sprawy innych ludzi”. Natomiast świadkowie z kręgu rodziny i same ofiary nie zgłaszając przestępstwa, są przekonane, że ochraniają w ten sposób integralność rodziny. Krzywdzone dzieci nie mówią o przemocy z lęku, boją się poza tym, że zostaną osądzone o kłamstwo. Bite osoby w podeszłym wieku mogą obawiać się umieszczenia w domu pomocy społecznej, jeżeli będą opowiadać o swoich problemach innym [6]. Wszystkie te obawy utrudniają identyfikację sprawców przestępstw, jak również oszacowanie prawdziwej skali tego zjawiska. Wiedza dotycząca tego, co dzieje się za zamkniętymi drzwiami w polskich domach, zbierana jest w różny sposób. Jednym ze źródeł informacji są „niebieskie karty”, wypełniane przez policjantów po interwencjach domowych. Dane dotyczące liczby przeprowadzonych przez policjantów interwencji domowych, w tym również związanych z przemocą w rodzinie, w latach 2000–2001 przedstawiają się następująco: w 2001 roku odnotowano wzrost liczby interwencji domowych o 2405 przypadków w stosunku do poprzedniego roku, odpowiednio wzrosła również liczba interwencji w sprawie przemocy w rodzinie o 399 przypadków. O skali zjawiska przemocy w rodzinie może świadczyć także liczba stwierdzonych czynów ujętych w kodeksie karnym. Z art. 207 k.k. prowadzono w 2000 r. 23 308 postępowań, a rok później liczba ta wzrosła do 24 200 [7]. Z danych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że sądy skazały z art. 207 k.k. w 1999 r. 14 375 osób, a w roku 2000 – 14 397 [8]. W aktach przemocy w rodzinie zdecydowanie większą liczbę sprawców stanowią mężczyźni, np. w 2003 roku sprawcami było 80 233 mężczyzn i odpowiednio 2 861 kobiet [9, 10].

Wielu obserwatorów i badaczy zjawiska przemocy uważa, że większość aktów przemocy dokonywana jest pod wpływem alkoholu [2, 3, 11, 12, 13]. Tezę tę potwierdzają dane z *Raportu o rozpoznanych zjawiskach patologii społecznej, przestępczości i demoralizacji nieletnich* – opublikowanego w 2002 r., z którego wynika, że 81,08% wszystkich sprawców to osoby działające pod wpływem alkoholu [14]. Nikodemaska [15], posiłkując się danymi z projektu badawczego zrealizowanego w placówkach odwykowych, opisuje zależność między stosowaniem przemocy wobec bliskich a fazami w przebiegu uzależnienia od alkoholu. Podaje, że przed rozpoczęciem picia około 20% badanych (spośród 400) przyznało się do stosowania przemocy psychicznej, prawie 10% fizycznej, około 2% seksualnej. W okresie intensywnego picia około 70% badanych stosowało przemoc emocjonalną, co 10 pacjent przyznał się do przemocy seksualnej wobec żony czy partnerki, aż 38% stosowało często przemoc fizyczną. Stosowanie przemocy maleje po zakończeniu leczenia odwykowego. Autorka zwraca uwagę także na bardzo znamieny fakt, że ponad połowa sprawców była w swoim

dzieciństwie ofiarami przemocy domowej – najczęściej fizycznej i emocjonalnej – ze strony ojców i matek.

Klasyfikacja form przemocy jest dość trudna, gdyż różni badacze stosują różne kryteria podziału. Browne i Herbert [16] stworzyli dwuczynnikową klasyfikację przemocy w rodzinie, z której wynika, że jej każdy rodzaj może przybrać formę aktywną bądź pasywną. Aktywna to taka, która obejmuje przemoc psychiczną, fizyczną i seksualną, i która dotyczy bezpośrednio ofiar. Przykładem może być: obrażanie, poniżanie, nadużycia emocjonalne, pozbawienie środków materialnych, kazirodztwo, napad, gwałt. Przemoc pasywna to wszelkiego rodzaju zaniedbania (brak opieki zdrowotnej, lekceważenie potrzeb materialnych, nieokazywanie uczuć, lekceważenie emocjonalne, brak należytej opieki w sferze seksualnej), to także unikanie relacji z ofiarą, które mogłyby doprowadzić do ujawnienia negatywnych uczuć. Mazur [17], opierając się na tej klasyfikacji, nieznacznie ją modyfikuje i rozróżnia następujące formy przemocy: fizyczną (obrażenia poniesione w wyniku przemocy ze strony sprawcy), psychiczną (poniżanie i upokarzanie), seksualną (nadużycie i wykorzystanie seksualne, gwałt), zaniedbanie fizyczne (brak należytej opieki, w tym lekarskiej), zaniedbanie psychiczne (odrzućenie, obojętność, lekceważenie emocjonalnych, psychicznych i materialnych potrzeb ofiary), nadopiekuńczość (ograniczenie właściwego rozwoju ofiary). Autorka podkreśla dalej, że wszystkie te formy niewłaściwego traktowania drugiego człowieka w zasadzie nie występują osobno. Przemocy fizycznej zawsze towarzyszy cierpienie psychiczne ofiary.

Gajowy i Simon [18] za Ney i wsp. podają klasyfikację, która szereguje rodzaje przemocy według stopnia destrukcji jednostki, rozumianej jako brak radości z życia, pesymistyczne postrzeganie przyszłości własnej i dzieci, oczekiwanie nagłej i gwałtownej śmierci, brak stabilnej więzi z otoczeniem. Rozróżnili następujące formy przemocy: fizyczną (uderzenia, duszenia, bicie, potrząsanie, oparzenie), psychiczną (zastraszanie, krytykanctwo, dyskryminacja), seksualną (gwałt zbiorowy, przymuszanie do stosunku, wykorzystanie do pornografii). Podobny podział proponują Badura-Madej i Dobrzyńska-Masterhazy [19], Mellibruda, Durda, Sasal [5], jak również Lipowska-Teutsch [3], która – oprócz przemocy psychicznej, fizycznej i emocjonalnej – wyróżnia jeszcze przemoc ekonomiczną, przez którą rozumie uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej i wymuszanie pracy nieodpłatnej, odbieranie zarobionych pieniędzy, ograniczanie dostępu do zasobów rodziny. Ponadto według niej sprawca często stosuje izolowanie ofiary, połączone z jej kontrolą, grozi pozbawieniem jej dzieci, pobiciem czy wręcz zabiciem. Demonstruje swój gniew, wrogość, demoluje mieszkanie, przekupuje dzieci, a w końcu robi z siebie ofiarę. Najczęściej wykorzystuje i nadużywa przywilejów związanych z tradycyjną rolą mężczyzny, oczekuje od kobiety posłuszeństwa, traktuje dom i rodzinę jako swoją własność.

Inną klasyfikację przemocy podaje Mellibruda [2, 20, 21] – biorąc pod uwagę stan emocji sprawców wyróżnia przemoc: spontaniczną (gorącą) i instrumentalną (chłodną). Przemoc gorąca naładowana jest złością, gniewem, agresją, wściekłością, furią. Towarzyszą jej: krzyki, wyzwiska, zachowania gwałtowne, impulsywne, rękoczynny, kopanie. Zawsze związana jest z pragnieniem wywołania cierpienia i spowodowania szkód u drugiej osoby. Zwykle pojawia się nagle i stosunkowo szybko znika. Przemoc

chłodna to realizowanie specyficznego scenariusza – w który wpisane jest dokonanie zemsty, wtargnięcie na terytorium drugiego człowieka – będącego wytworem wyobraźni sprawcy, a czasem mającego swe źródło również w obyczajach i kulturze środowiskowej. Przemoc chłodna to dążenie do określonego celu, często z premedytacją. Chłodna przemoc wobec dzieci przybiera formę tak zwanych „surowych i konsekwentnych” metod wychowawczych lub „sprawiedliwego karania”.

Posiłkując się literaturą przedmiotu można ustalić, jak przebiega typowa napaść fizyczna, jakie formy przemocy są najczęściej stosowane w rodzinie. Według Nikodemskiej [22] większość ofiar to kobiety – 81%, a największy procent formy przemocy stanowią ciosy pięścią w twarz i/lub bicie całego ciała – 44%, kopnięcia stopą, kolaniem, uderzenia głową – 27%, popychanie – 15%, uderzanie przedmiotami – 5%, próby duszenia – 2%.

Charakterystyka sprawcy przemocy

Problem przemocy można rozpatrywać w różnych płaszczyznach. Jedna z nich dotyczy sprawcy przemocy. Typowy napastnik najczęściej jest mężczyzną, ma podstawowe wykształcenie, nie pracuje zawodowo, nadużywa alkoholu [23]. Wielu innych badaczy także zwraca uwagę na fakt, że jedną z częstszych przyczyn stosowania przemocy w rodzinie jest alkoholizm jednego bądź obojga rodziców [24, 25, 26, 27]. Do innych czynników predysponujących do zachowań agresywnych w rodzinach, w których doszło do rozpadu więzi, zalicza się: złe warunki materialne, obniżoną sprawność intelektualną, zaburzenia emocjonalne [24]. Badacze zajmujący się poszukiwaniem przyczyn przemocy dowodzą, iż mężczyźni mają trudności w wyrażaniu głębokich problemów emocjonalnych w pokojowy sposób, czyli w doznawaniu i kontrolowaniu przeżywanych uczuć [28].

Wyniki badań wskazują, że osoby stosujące przemoc wobec innych same doświadczały przemocy w dzieciństwie [1, 16, 26, 29, 30]. Tucholska [27] uważa, że przemoc obserwowana w dzieciństwie nie jest pewnym wyznacznikiem przemocy w życiu dorosłym. Prawdą jest, że nie każda ofiara staje się sprawcą, ale wydaje się, że każdy sprawca był kiedyś ofiarą. Dorastanie w atmosferze przemocy, braku bezpieczeństwa, miłości, wzajemnego szacunku i poszanowania nie wpływa obojętnie na zdrowie psychiczne człowieka. Sprzyja natomiast kształtowaniu się wielu nieprawidłowych cech osobowości. Kubacka-Jasiecka [31] wymienia osobowość wieloraką (mnogą), uzależnienia, anoreksję i bulimię, zaburzenia typu borderline, a nawet psychozy jako zaburzenia łączone z doświadczeniem przemocy w dzieciństwie. Z opracowań chociażby Spinetta i Riglera [za: 29] wiadomo, że około 10% osób stosujących przemoc w rodzinie ujawnia cechy i zachowania psychopatologiczne.

W literaturze stosunkowo dużo uwagi poświęca się osobowościowym cechom sprawców zachowań agresywnych, do których zalicza się: emocjonalną niedojrzałość, impulsywność, egocentryzm, wyobcowanie, niski poziom wartości, niską samoocenę, słabe poczucie bezpieczeństwa, brak empatii i emocjonalnego ciepła, sztywność osobowości i nieumiejętność pójścia na kompromis [27].

Inne badania kliniczne pozwoliły na wyodrębnienie mechanizmów psychopatologicznych sprzężonych z agresją. Są to: zależność, ambiwalencja i problemy z bliskością w związkach, podejrzliwość i zazdrość, brak satysfakcji z życia, brak szczęścia w związkach intymnych, agresywność, impulsywność, skłonność do gwałtu, stosowanie mechanizmów obronnych, tj. wypierania, zaprzeczania, projekcji, niestałość nastroju, izolacja. Szczególne znaczenie mają postawy i zachowania określane jako dyssocjalne, społeczne i antyspołeczne [31].

Mazur [17] następująco charakteryzuje portret sprawcy przemocy. Pochodzi on z rodziny, w której ojciec był dominującą osobą, a matka uległa, podporządkowana mężowi. Mimo że potrafi manipulować otoczeniem, w sytuacjach niepewnych sam traci poczucie bezpieczeństwa. Pod wysokim poziomem agresji ukrywa lęk, a za swoje frustracje obwinia innych, słabszych od siebie. Sam nie ma zaspokojonych własnych potrzeb, czuje się nieszczęśliwy w życiu, lubi dominować, relacje z bliskimi opiera na przymusie, często nadużywa alkoholu. Podobnie jak inni autorzy, Mazur [32] również potwierdza, że osoba, która stosuje przemoc wobec innych, pochodzi z domu, w którym przemoc była obecna. W okresie dojrzewania przejawiała buntownicze, agresywne zachowania, które potem ukształtowały się w antysocjalne zaburzenia osobowości. Sprawca czuje się niezadowolony ze swojego życia i związku. Najczęściej przeżywa uczucia gniewu i wrogości. Używa siły do kontrolowania partnerki.

Marzec-Holka [28] zadaje pytanie: „Czy można skonstruować profil napastnika, który bije kobiety, dzieci i dopuszcza się wszelkich form przemocy moralnej i fizycznej?” Powołując się na badania przeprowadzone przez grupę amerykańskich naukowców, zaprzecza tej tezie. Stwierdza, że nie można tłumaczyć przemocy jedną zmienną, a przyczyn należy upatrywać w wielości czynników. W literaturze można spotkać kilka prób typologizacji sprawców przemocy. Tucholska [27] uważa, że próba ujęcia i opis osób stosujących przemoc porządkuje wiedzę i umożliwia zrozumienie ich zachowania i działania. Powołuje się w swoim opracowaniu na próbę typologizacji sprawców zaproponowaną przez Mellibrudę, który to, biorąc pod uwagę temperaturę ich zachowania, wyodrębnia, jak wcześniej wspomniano, przemoc gorącą i chłodną, przy okazji charakterystyki form przemocy. Opis typów osób stosujących agresję pozwala na wyakcentowanie pewnych cech ich osobowości. Sprawcy gorącej przemocy mają niedostateczną kontrolę zachowań i stosują głównie te strategie zaradcze, które są zorientowane emocjonalnie i mają na celu odreagowanie. Natomiast sprawców chłodnej przemocy cechuje sztywność osobowości, stałość postępowania i działania, deficyt empatii, nieumiejętność nawiązywania i utrzymywania bliskich relacji, przy dużej potrzebie kontroli otoczenia [27].

W literaturze można również spotkać się z próbą typologii sprawców przestępstw w rodzinie. Badura-Madej, Dobrzyńska-Masterhazy [19] i Krahe [6], odnosząc się do typologii dokonanej przez Holtzworth-Munroe i Stuart, wyróżniły trzy typy sprawców. Do pierwszego typu należą ci, którzy ograniczają akty przemocy do członków własnej rodziny. Nie wykazują oni objawów poważnych zaburzeń psychicznych. Mają słabo ukształtowane umiejętności społeczne, cechuje ich wysoki poziom zależności od partnera. W dzieciństwie byli świadkami bądź ofiarami przemocy. Do drugiego typu należą sprawcy, którzy również stosują przemoc w rodzinie, choć sporadycznie

dopuszczają się również aktów agresji poza nią, ale przejawiają niestabilność emocjonalną i zaburzenia psychiczne. W większości doświadczali oni przemocy w pierwotnej rodzinie, byli odrzuceni przez rodziców. Mają słabe umiejętności społeczne, trudności w komunikowaniu się z innymi. Niezdolni są do wyrzutów sumienia. Trzecią grupę stanowią sprawcy, którzy dokonują agresji zarówno w rodzinie, jak i poza nią. Są to osoby, które często nadużywają alkoholu i stosują inne środki psychoaktywne. Użycie siły jest dla nich sposobem na rozwiązanie problemu. Badura-Madej i Dobrzyńska-Masterhazy [19] uważają, że opisana powyżej charakterystyka sprawców przemocy pozwala na ocenę stopnia zagrożenia z ich strony agresją oraz na właściwy dobór metod leczniczo-terapeutycznych.

Jeszcze inny podział sprawców przemocy proponuje Karasowska [33]. Na podstawie własnych badań dokonuje próby typologii wśród alkoholików. Według niej są dwa typy sprawców. Jedną grupę stanowią osoby, u których skłonność do przemocy pojawia się w toku rozwoju choroby alkoholowej. Nagromadzone emocje, typu: złość, frustracja, bezsilność wobec własnego życia, znajdują ujście w aktach agresji wobec bliskich. Drugą grupę stanowią osoby, które stosowały przemoc zanim doszło do uzależnienia. W tym przypadku skłonność do zachowań agresywnych wynika z tendencji osobowościowych i jest bardziej utrwalona.

Podsumowanie

Dokonując przeglądu literatury na temat przemocy i jej sprawców, należy stwierdzić, że aktualnie istnieje duże zainteresowanie tą problematyką. Mimo że stale powstają nowe opracowania, wydaje się, że jest to wciąż zagadnienie mało zbadane. Dominują głównie rozprawy teoretyczne oparte na spostrzeżeniach i badaniach innych naukowców. Brakuje szeroko aspektowych badań naukowych opartych na dużych grupach ściśle określonych populacji. Wielu autorów zwraca uwagę na trudności w dotarciu do sprawców przemocy, nie są to bowiem osoby, które chętnie współpracują podczas badania. Być może to jest przyczyną, że w piśmiennictwie polskim jest tak niewiele informacji na temat osób dokonujących aktów agresji w rodzinie, popartych danymi empirycznymi.

Od początku 2006 roku, w Klinice Psychiatrii Sądowej (IPiN), realizowany jest program badawczy, który ma na celu dokonanie próby szczegółowej charakterystyki sprawców przestępstw przeciwko rodzinie w kontekście psychospołecznym, medycznym i prawnym. Program opiera się na informacjach zawartych w opiniach sądowo-psychiatryczno-psychologicznych – wydanych przez biegłych psychiatrów i psychologów – dotyczących zarówno sprawców, jak i ofiar przemocy. Wydaje się, że podjęcie kolejnej próby badań w tym zakresie przyczyni się do lepszego poznania tego zagadnienia i pozwoli na weryfikację wielu teoretycznych poglądów na ten temat.

Warto również podjąć niemal zupełnie niezbadane zagadnienie przemocy w rodzinie, w której sprawcą jest kobieta, a nie mężczyzna.

Konsekwencją dalszych etapów rozpoczętego programu badawczego będzie stworzenie podstaw teoretycznych do opracowania programów profilaktycznych,

związanych z przeciwdziałaniem przemocy, a odnoszących się tak do służby zdrowia, jak i wszystkich innych służb społecznych.

Психопатологическая картина преступника в семье

Содержание

Угроза преступления в семье и его участника часто является предметом исследований как научных, так и популярных. Это связано с явлением распространения такого положения вещей, а также его негативный общественный прием. В настоящей работе обсуждены определения насилия, ее формы и обусловливания, а прежде всего проведение обзора известных до сего времени исследований. К этим последним относятся оценки характеристики преступников и их насильственные действия в семье. Можно принять, что среди работ, посвященным насилию, доминируют теоретические предпосылки, опирающиеся на описании явления и собственных опытах. Отсутствуют широко поставленные научные исследования. Настоящая работа предлагает предварительные теоретические подготовительные научно-исследовательские программы, которые направлены на разработку точного описания преступников и их насильственных действий в семье. Эти действия оценены как с точки зрения психообщественного, медицинского и юридического контекста. Можно предположить, что это будет способствовать лучшему пониманию проблемы и позволит на верификацию многих теоретических взглядов на эту тему.

Psychopathologisches Bild des Täters der Gewalt in der Familie

Zusammenfassung

Das Problem der Gewalt in der Familie wird oft in den wissenschaftlichen Arbeiten und in den populären Bearbeitungen besprochen. Die Ursache dafür ist die Verbreitung dieser Erscheinung und ihr negativer sozialer Empfang. In der vorliegenden Arbeit wurden die Definition der Gewalt, ihre Formen und Bedingungen besprochen. Es wurde auch die Übersicht der bisherigen Studienergebnisse im Hinblick auf die Charakteristik des Täters der Gewalt in der Familie durchgeführt. Man kann annehmen, dass unter den Arbeiten über Gewalt die theoretischen Arbeiten herrschen, die sich auf die Beschreibung der Erscheinung und auf eigene Erfahrungen stützen. Es mangelt an breite wissenschaftliche Studien. Die vorliegende Arbeit bildet eine theoretische Vorbereitung des wissenschaftlichen Studienprogramms, der zum Ziel eine ausführliche Beschreibung der Täter der Gewalt gegen die Familie im psychosozialen, medizinischen und rechtlichen Kontext hat. Man kann vermuten, dass es zum besseren Kennenlernen dieser Frage beitragen kann. Es erlaubt viele theoretische Ansichten zu diesem Thema zu verifizieren.

L'image psychologique de l'auteur de la violence en famille

Résumé

Le problème de la violence en famille est souvent discuté dans la littérature contemporaine en question à cause de sa fréquence et de sa perception sociale négative. Cet article présente les définitions de la violence, ses formes et ses conditionnements, mais aussi il donne la revue des recherches en question parlant avant tout de la caractéristique de l'auteur de la violence en famille. On peut constater que les discours théoriques dominent ces recherches et qu'ils basent sur les expériences personnelles. Il y manque des recherches scientifiques analysant plusieurs aspects de ce phénomène. Ce travail constitue la base théorique pour le programme des recherches qui vise à décrire en détail (dans le contexte psychosocial, médicale et juridique) les auteurs de la violence en famille. On suppose que ce programme contribue à la meilleure connaissance du problème en question et qu'il permet de vérifier plusieurs opinions sur ce sujet.

Piśmiennictwo

1. Pospiszyl I. *Przemoc w rodzinie*. Warszawa: WSiP, 1994, s. 14.
2. Mellibruda J. *Wybrane problemy patologii życia rodzinnego*. W: Strelau J, red. *Psychologia. Podręcznik akademicki. Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*. Gdańsk: GWP; 2002, s. 755.
3. Lipowska-Teutsch A. *Wychować, wyleczyć, wyzwolić*. Warszawa: PARPA; 1998, s. 12.
4. Bińczycka J. *Sprawca przemocy*. W: Papież J, Płukis A, red. *Przemoc dzieci i młodzieży*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek; 2003, s. 61.
5. Mellibruda J, Durda R, Sasal HD. *O przemocy domowej. Poradnik dla lekarza pediatry*. Warszawa: PARPA; 1998.
6. Krahe B. *Agresja*. Gdańsk: GWP; 2002.
7. Wojtuszką T. *Policja o przemocy w rodzinie*. *Nieb. Lin.* 2002; 6: 23.
8. Lemański R. *Kary dla sprawców przemocy domowej*. *Nieb. Lin.* 2001; 5: 16.
9. *Raport o zjawiskach patologii społecznej, stanie przestępczości i demoralizacji nieletnich oraz przedsięwzięciach w zakresie prewencji kryminalnej w 2003 r.* Warszawa: Komenda Główna Policji; 2004.
10. Robinson GE. *Współczesne poglądy na temat przemocy domowej*. *Psychiatr. Dypl.* 2004; 1, 6: 10–14.
11. Gilligan J. *Wstyd i przemoc*. Poznań: Med. Rodz; 2001.
12. Szpringer M, Laurman-Jarząbek E, Drapała A. *Profilaktyka uzależnień i przemocy w rodzinie*. Kielce: Wydawnictwo Stachurski; 2005.
13. Pawlicka B, Woźniak-Krakowian A. *Psychologiczna i socjologiczna analiza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie województwa częstochowskiego w latach 1990–1995*. W: Stanik JM, Majchrzak Z, red. *Przemoc w rodzinie: diagnoza, orzecznictwo, profilaktyka*. Katowice: Wydawnictwo ANIMA; 1998.
14. *Raport o rozpoznanych zjawiskach patologii społecznej, przestępczości i demoralizacji nieletnich w 2001 r.* Warszawa: Biuro Służby Prewencyjnej Komendy Głównej Policji; 2002.
15. Nikodemka S. *Przemoc wobec bliskich u pacjentów leczenia odwykowego*. *Świat Prob.* 2001; 1 (96): 29–30.
16. Browne K, Herbert M. *Zapobieganie przemocy w rodzinie*. Warszawa: PARPA; 1999.
17. Mazur J. *Przemoc w rodzinie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”; 2002.
18. Gajowy M, Simon W. *Przemoc, zaniedbanie w dzieciństwie oraz straty ciąży – ich wzajemne powiązania oraz psychologiczne konsekwencje tych powiązań*. *Psychiatr. Pol.* 2002; 36, 6: 911–927.
19. Badura-Madej W, Dobrzyńska-Masterhazy A. *Przemoc w rodzinie: Interwencja kryzysowa i psychoterapia*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego; 2000.
20. Mellibruda J. *Oblicza przemocy*. Warszawa: Wydawnictwo „Remedium”; 1993.
21. Mellibruda J. *Patrząc na przemoc*. *Świat Prob.* 1996; 5 (40).
22. Nikodemka S. *W świetle badań empirycznych*. *Świat Prob.* 2000; 10 (93): 4–11.
23. Kuna-Broniowska A, Łysenko O. *Z teki pracownika socjalnego. Przemoc w rodzinie w świetle danych pomocy społecznej*. *Nieb. Lin.* 2003; 4: 27.
24. Dymowska M. *Przemoc fizyczna wobec dziecka w rodzinie*. *Prob. Opiek. Wych.* 1997; 10.
25. Jundziłł I. *Dziecko ofiara przemocy*. Warszawa: WSiP; 1992.
26. Kocur J, Rzeźniczak Ł. *Analiza psychospołecznych uwarunkowań zachowań agresywnych w rodzinach*. *Post. Psychiatr. Neurol.* 2002; 11 (supl. 2), 15: 45–49.
27. Tucholska S. *Charakterystyka sprawców przemocy domowej*. *Prob. Opiek. Wych.* 2002; 1: 34–38.

28. Marzec-Holka K. *Przemoc seksualna wobec dziecka*. Bydgoszcz: WSP; 1999.
29. Bielawska-Batorowicz E, Golińska L. *Doświadczenia przemocy wśród osób uzależnionych i współuzależnionych*. Materiały XXIX Zjazdu PTP w Gdańsku, 1996.
30. Kmieciak-Baran K. *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*. W: Papież J, Płukis A, red. *Przemoc dzieci i młodzieży perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek; 1998.
31. Kubacka-Jasiecka D. *Sprawcy przemocy partnerskiej. W niewoli dążenia do kontroli i mocy*. *Chowanna* 2005; 1, II: s. 9–27.
32. Hanson RK, Cadsky O, Harris A, Lalonde C. *Correlates of battering among 997 men: family history, adjustment and attitudinal differences*. *Viol. Vice*. 1997; (12), 2: 191–208.
33. Karasowska A. *Przemoc w rodzinie z problemem alkoholowym*. *Nieb. Lin.* 2001; 3: 14.

Adres: Instytut Psychiatrii i Neurologii
Klinika Psychiatrii Sądowej
02-957 Warszawa, al. Sobieskiego 9

Otrzymano: 1.08.2006
Zrecenzowano: 8.09.2006
Przyjęto do druku: 10.07.2007